

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LX, кн. 1, 2016 г.
Кръгла маса *Специализирани видове туризъм – предизвикателства и перспективи*
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LX, book 1, 2016
Round table *Special forms of tourism – challenges and prospects*

**ОПАЗВАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО
ПРЕД УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА ДЕСТИНАЦИИТЕ
CULTURAL HERITAGE CONSERVATION AS A CHALLENGE FACING THE
SUSTAINABLE DESTINATION DEVELOPMENT**

**Невена Арнаутска
Nevena Arnautska**

Университет за национално и световно стопанство – София
University of national and world economy – Sofia

E-mail: nevena.arnautska@gmail.com

Abstract

The aim of the present scientific article is to look at the cultural heritage conservation as being a challenge faced by the sustainable development of the tourism destinations. The definitions of the cultural heritage concept have been systemized. Special emphasis is placed on the comprehensiveness of the cultural heritage concept and its constant dynamic development. The focus of attention is on the relationship between tourism and cultural heritage. The synergy, considering the tourist travel as a factor for mutual understanding between nations and as a force supporting peace between countries is highlighted. The preservation of the cultural heritage process is emphasized as one of the main factors supporting the growth of cultural tourism. The importance of the preservation of cultural objects and valuables as a tool for the socio-economical development of the tourism sites is duly noted.

Further the article emphasizes the significance of the cultural heritage as a resource for sustainable tourism development. The necessity to establish a strong cooperation in the field of sustainable tourism, through conservation and better use of the cultural heritage is presented. Major strategies to improve the implementation of cultural heritage in the tourism sectors are offered as well. In addition, the main challenges for the preservation of cultural heritage are highlighted. Moreover, the article analyzes the impact the tourism industry has on the preservation of the cultural heritage. Reasons for a proper organization, management and protection of the cultural heritage are given. Basic guidelines for a proper protection of the cultural heritage are presented.

The author argues that only through a strong cooperation between all stakeholders in the cultural heritage protection process, it will be fully preserved for the future generations. Thus, the sustainable development of the destinations will be properly supported.

Keywords: cultural heritage, conservation, sustainable development, tourism, destinations.

ВЪВЕДЕНИЕ

Културното наследство е източник за духовно обогатяване на човека. То е ценност за обществото и незаменим ресурс за **устойчиво развитие на дестинациите**.

Наблюдавана тенденция е необходимостта от осъществяване на дейности за съхранение на културното наследство. По този начин се създават условия за устойчиво използване на културното наследство и се запазва националната идентичност. **Опазването** на културното наследство е предпоставка за просперитет на туристическата индустрия.

Синергията между културно наследство и туризъм продължава да бъде активно дискутирана тема. **Културният туризъм**, като динамично развиващ се специализиран вид туризъм, е основно проявление на тази взаимовръзка.

Обект на изследване в настоящата статия е опазването на културното наследство. **Предмет на изследване** са предизвикателствата пред устойчивото развитие на дестинациите.

ДЕФИНИРАНЕ НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

Културното наследство е средство за съхранение на националната идентичност и ресурс за развитие на глобалния туристически пазар. В много случаи, то се асоциира с т.нар. артефакти (картини, рисунки, щампи, мозайки, скулптури), исторически паметници и сгради, както и археологически обекти. През годините, то постепенно се разраства, включвайки разнообразни елементи, представящи човешката креативност и творчество.

Правната уредба по опазване, съхраняване и популяризиране на културното наследство се осъществява на конституционно и законово ниво. В по-голяма част от държавите са приети специални закони и подзаконови актове. Създадени са редица организации, действащи в областта на опазването на културното наследство. Те функционират на национално, регионално и световно ниво. Една от водещите организации в световен мащаб е Международният съвет за паметниците на културата и забележителните места. Той е неправителствена организация, създадена през 1964 година.

Издадени са множество документи, приети и утвърдени на международно ниво, касаещи същността на културното наследство, неговото развитие и значение за икономическото и социално развитие на дестинациите. Основен сред тях е **Конвенцията** на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) **за опазването на световното културно и природно наследство**. Конвенцията е създадена през 1972 година. Според нея за **културно наследство** трябва да се счита следното: „**паметници:** архитектурни произведения, творения на монументалната скулптура и живопис, елементи или структури от

археологически характер, надписи, пещерни жилища и комбинации от функции, които са от изключително световно значение от гледна точка на историята, изкуството или науката; **ансамбли от сгради:** групи от отделни или свързани сгради, които поради своята архитектура, тяхната хомогенност или мястото им в пейзажа, са от изключително световно значение от гледна точка на историята, изкуството или науката; **забележителни места:** произведения на човек или произведения в комбинация от природата и човека, райони, включващи археологически обекти, които са от изключително световно значение от историческа, естетическа или антропологична гледна точка“ (Konventsia za opazvane na svetovno kulturno i prirodno nasledstvo, 1972).

В Република България опазването и закрилата на културното наследство се уреждат със **Закон за културното наследство** в сила от 10.04.2009 г., последно изменен в ДВ, бр. 45 от 15 юни 2012 г. Съгласно този закон: **„Културното наследство обхваща нематериалното и материалното недвижимо и движимо наследство като съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност“** (Zakon za kulturnoto nasledstvo, 2009).

Авторът подкрепя посочените дефиниции, като счита, че културното наследство е многообразно и всеобхватно понятие. То търпи динамично развитие. Като резултат, следва, че изработените и утвърдени дефиниции ще се развиват, разширяват и усъвършенстват в бъдеще.

ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ ТУРИЗЪМ И КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО

Културното наследство се развива изключително динамично и оказва влияние върху развитието на туристическата индустрия. В миналото **културното наследство е било важен ресурс за туризма**, като днес неговото значение се засилва в още по-голяма степен. Във всички краища на света се забелязва тенденцията, че именно **културното наследство** се е превърнало в **един от факторите за ръст на туристическата индустрия**. Редица са фактите и доказателствата за засиления интерес и повишения туристопоток към дестинации, богати на културно наследство. Според Европейската комисия, броят на посещенията на исторически паметници и археологически разкопки се е удвоил през последните две-три десетилетия (Koprinarov & Marinov, 2010).

Културният туризъм е основен израз на взаимовръзката между туризма и културното наследство (Parusheva, 2012). **Опазването на културното наследство** е основен фактор за растежа на културния туризъм (Parusheva, 2014). То е инструмент за икономическо и социално развитие, които в туризма се постигат посредством привличането на посетители. **Синергията** между туризма и културното наследство разглежда туристическото пътуване като фактор за взаимно разбирателство между народите, като „жива сила, поддържаща мира“ между страните.

Туризмът е подложен на интензивен процес на промяна в различни аспекти, както от гледна точка на пазарните условия, така и от гледна точка на потребителите и техните изисквания. Актуалният профил на туристите се разнообразява динамично. Те започват да правят по-сложен и комплексен избор при предприемане на пътуване. Определят се като по-взискателни и опитни туристи, които търсят продукти с висока степен на ценност и значение за конкретния потребител. Все по-често срещано е туристите днес да са мотивирани изцяло или частично от интерес към исторически, артистични, научни или свързани с начина на живот и традициите дадености на общност, регион, група или институция. В тази връзка, **актуален е въпросът** за това специализираните институции, организации и други представители на администрацията, да включват ефективното управление, с цел да се постави **приоритет върху опазването** на разнообразните елементи на културното наследство.

В системата на управление и опазване на културното наследство се поражда необходимостта от създаване на нови методи и технологии на управление. Чрез тях, освен възможността за оползотворяване на туристическата рентабилност, ще се направи крачка към опазването и интегрирането на културното наследство (González, 2009).

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО КАТО ПЕРСПЕКТИВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА

Културното наследство е ценност за обществото, то е ресурс за духовно оцеляване. Разглежда се като **инструмент за икономически растеж**, социална и духовна интеграция и като важен фактор за съхраняване и мултиплициране на културното многообразие.

Широко разпространено е **нарастването на търсенето** на туристически услуги, продиктувано от богатството на елементи на културното наследство. В отговор на многобройните проучвания и изследвания в тази насока е ясно, че тази тенденция ще се запази с нарастващи темпове в бъдеще. Възниква **въпросът за нарушаването на автентичността на културното наследство**, като предпоставка за устойчивото развитие на туризма. Действията в насока привличането на туристопоток, базиран на интереса към културата и културното наследство, трябва да се основават на **отговорно поведение от страна на всички заинтересовани страни**. По този начин, ще бъдат **запазени автентичността и значимостта** на културното наследство.

През последните години нараства осъзнаването на необходимостта от изграждане и развитие на добро **партньорство** между правителства, местна власт, гражданско общество и неправителствен сектор. Те трябва да си сътрудничат в областта на устойчивия туризъм, посредством опазването, популяризирането и по-доброто използване на културното наследство.

Важен аспект в разглежданата тематика е създаването и постоянното обновяване на **стратегии** за подобряване приложението на културното наследство в туризма. **Водеща сред тях** е възможността да се инвестира в

туристически забележителности, базирани на културното наследство. Трябва да бъде ясно, че първоначално ще има период на загуби, но в стратегически аспект ще се допринесе в голяма степен за извличането на максимална полза, както за туризма, така и за културното наследство. Инвестирането в поддържането и популяризирането на туристически забележителности, основани на културното наследство, ще привлече повече туристи. Ще се положат и грижи за поддържането на автентичността на тези обекти. Ще бъде съхранен потенциалът им за развитие.

Друга стратегия е прилагането на мерки за формиране на уважение към местната култура, традиции и обекти на културното наследство (Prats, 2011). Това ще допринесе за тяхното съхраняване и поддържане, привличането на по-голям туристопоток и устойчивото развитие на туризма.

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОПАЗВАНЕТО НА КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО

„Една от основните цели, стоящи пред управлението на природното и културното наследство, е да се даде гласност на значението му за обществото и **необходимостта от опазването му**“ (Харта на културния туризъм). **Културното наследство** е съвкупност от блага, които всяко общество определя като носители на културните ценности на съответната общност. То е един от основните ресурси на туризма. **Туристическата индустрия** е благодетелстващ феномен, носещ ползи в процеса по опазване на културното наследство (González, 2009). От друга страна, бурното развитие на туризма може да бъде голям проблем пред запазването на автентичността на културното наследство.

Културното наследство, като основополагащ **ресурс за развитието на туризма**, следва да бъде добре организирано, управлявано и защитено. Именно посредством туризма, пътуващите имат възможността да се запознаят с културата и обичаите на други страни (Parusheva, 2015). Това обогатява духовната същност на човека.

Правителствата, съвместно с гражданското общество и местното население, следва да изработят стратегии за оценка на рисковете пред опазването на културното наследство. **Идентифицирането на рисковете** ще доведе до създаване на система от мерки, с цел поддържане на културното наследство.

Превръщането на културното наследство в един от основните туристически продукти е **голямо предизвикателство** пред процеса на опазване на културното наследство (Dichev, 2010). **Основен проблем** е начинът, по който дадено културно наследство се представя и утвърждава в туризма. Този процес трябва да се извършва с **уважение и култура** от страна на местните жители и институциите. Те, заедно с чуждестранните посетители, трябва да полагат грижи за неговото опазване. По този начин, културното наследство ще бъде **съхранено за бъдещите поколения**. То ще бъде запазено и ще **подпомага устойчивото развитие на дестинациите**.

ИЗВОДИ

- Културното наследство е ценност за обществото и ресурс за духовно оцеляване.
- Културното наследство е ресурс за туристическата индустрия и един от водещите фактори за устойчиво развитие на дестинациите.
- Съществува необходимост от сътрудничество между всички заинтересовани страни, с цел опазване на културното наследство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Културното наследство търпи динамично развитие. То се характеризира като основен ресурс за културен туризъм и устойчиво развитие на дестинациите.

Опазването на културното наследство е процес на съхраняване на богатството от културни ценности. Той е от голямо значение за развитието на туристическата индустрия. Този факт се подкрепя от тенденцията на нарастване на туристопотока към места, богати на културни ценности.

Съхраняването на културното наследство ще придобива все по-голяма значимост в световен мащаб. Опазването на културните елементи ще продължи да бъде един от водещите фактори за устойчиво развитие на дестинациите.

REFERENCES

Dichev, D., 2010. Kulturen turizam i kultura na turizma. // *Kulturniyat turizam: Badeshteto na Bulgariya*, Varna: Slavena, 305–307.

González, M., 2009. Gestion turística del patrimonio cultural: enfoques para un desarrollo sostenible del Turismo cultural. // *Cuadernos de Turismo*, № 23, 237–253.

Konventsia za opazvane na svetovnoto kulturno i prirodno nasledstvo, 1972.

Koprinarov, B., S. Marinov, 2010. Aspekti na razvitiето na kulturniya turizam v konteksta na globalizatsiyata. // *Kulturniyat turizam: Badeshteto na Bulgariya*, Varna: Slavena, 295–304.

Parusheva, T., 2012. Effects of the Global Internet Space on Cultural Identity // International Conference on Application of Information and Communication Technology and Statistics in Economy and Education (ICAICTCEE-2012), October 5–6th, UNWE, Sofia, Bulgaria, Publishing: University of National and World Economy, 513–517.

Parusheva, T., 2014. Svetovnoto nasledstvo: izraz na globalnata kultura // *Infrastruktura & komunikatsii*, № 4–9, 27–31.

Parusheva, T., 2015. Transformacii v noviya kulturn turizam // *Infrastruktura & komunikatsii*, godina 5, kn. 10, 195–199.

Prats, L., 2011. La viabilidad turística del patrimonio. // *Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, № 2, 249–264.

Zakon za kulturnoto nasledstvo. // *Darzhaven vestnik*, № 19, 13 mart 2009.